

Nuoširdus bendravimas, įsiklausymas, išitraukimas į sprendimų priėmimą, patarimai ir nuolatinis tarpusavio ryšio stiprinimas - tai būdai, galintys padėti įveikti daugybę problemų, su kuriomis šiame technologijų pažangos amžiuje susiduria jaunuoliai daug laiko praleidžiantys socialiniuose tinkluose. Tokios nuomonės laikosi įvairių sričių specialistai ir tėvai, dalyvavę vaiko teisių gynėjų surengtoje diskusijoje apie pavojus, kurie laukia paauglių socialiniuose tinkluose. Sprendžiant vaikų laiko leidimo su išmaniaisiais įrenginiais klausimus, ekspertai pataria nenaudoti draudimų ir bausmių. Gerokai veiksmingesnė priemonė - užmegzti pasitikėjimą su vaiku.

Pasak Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos direktorės I. Skuodienės, vaiko teisių gynėjai kasdien sulaukia klausimų, susijusių su jaunimo veikla ir patirtimi socialiniuose tinkluose. Ji atkreipia dėmesį, kad tėvai vis dažniau kreipiasi į vaiko teisių gynėjus ar kitas institucijas, pastebėję, kad jų vaikai virtualioje erdvėje susiduria su patyčiomis, taip pat psichologiniu ar seksualiniu smurtu.

„Į vaiko teisių gynėjus tėvai kreipiasi įvairiais klausimais. Pavyzdžiui, klausia patarimų, kaip susitarti su paaugliu dėl naudojimosi socialiniais tinklais, naršymo internete. Dar vienas aktualus klausimas - kaip įveikti patyčias, kai, pasak tėvų, mokyklos bendruomenė stokoja pagalbos ir noro bendradarbiauti, o vaikas nebenori eiti į mokyklą, nes patiria patyčias socialinėje erdvėje, internete“, - sako Tarnybos vadovė.

Pasak jos, natūralu, kad tėvai dažnai tokiais atvejais nori pasitarti dėl išmaniųjų įrenginių naudojimo: kaip geriau elgtis vienoje ar kitoje situacijoje, siekiant suprasti vaiką, jam padėti ir jį apsaugoti.

„Svarstant, kaip atrasti pusiausvyrą tarp laisvės vaikui naudotis išmaniaisiais įrenginiais ir tėvų galimybės išmintingai kontroliuoti jų naudojimą, neiššaukiant vaiko priešiško ir noro naudotis jai slapta, ypač svarbu kalbėjimasis ir susitarimai. Įrenginiai sukurti tam, kad palengvintų mūsų kasdienybę, todėl tėvai turėtų papasakoti vaikui apie jų tinkamą pasirinkimą bei atsakingą naudojimą. Tad nuo pat pirmųjų akimirkų, kai vaikas tik pradeda pažinti su technologijų pasauliu, tėvams svarbu būti šalia - kartu išbandyti naujoves, aptarti taisykles ir stengtis kurti abipusiu pasitikėjimu paremtą ryšį“, - pataria I. Skuodienė.

Ji atkreipia dėmesį į psichologinį ir seksualinį smurtą internete - gaunamų pranešimų skaičius apie tai vis auga. Todėl, kaip sako Tarnybos vadovė, labai svarbu, kad tėvai su vaikais kalbėtųsi apie tai, koks elgesys, pasiekiantis iš kitos ekrano pusės, gali būti keliantis

pavojų.

„Svarbu paaiškinti vaikams apie saugų elgesį internete ir socialiniuose tinkluose. Informuoti juos, kad dalintis su kitais žmonėmis – net ir draugais – asmeninio pobūdžio informacija, pavyzdžiui, siųsti savo apnuoginto kūno nuotraukas, taip pat teikti privačius duomenis, yra nesaugu. Vaikai turėtų išmokti saugoti patys save, o patarimus ir svarbią informaciją, kaip tai padaryti, svarbu perduoti arčiausiai vaikų esantiems žmonėms – tėvams, globėjams, seneliams, mokytojams“, – kalba direktorė.

Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos (LIJOT) prezidentas Domantas Katelė atkreipia dėmesį, kad vaikai lankosi įvairiose interneto svetainėse ir tai daro gerokai anksčiau, negu tėvai jiems paaiškina, ką galima daryti ir ko negalima daryti internete.

Jis išvelgia ne tik tėvų, bet ir mokyklos atstovų atsakomybę padedant jaunuoliams apsaugoti nuo neigiamos patirties internete ir socialiniuose tinkluose: „Turėtume šviesti jaunas žmones apie tai, kas yra saugus naršymas internete. Mokykloje mes mokomės naudotis „word“ ir „excel“, bet apie pavojus internete, socialiniuose tinkluose – niekas nekalba. Tai yra didelė problema“, – pastebi D. Katelė.

Tėvai - ir mokiniai, ir mokytojai

9-erių metų dukrą auginantis žurnalistas bei renginių vedėjas Paulius Skučas pastebi, kad tėvai dažnai ne tik nežino, kaip elgtis, bet nežino, į ką kreiptis, kur gauti patarimų ar instrukcijų, kokią atsakomybę prisiimti.

„Tėvai tarsi turi tapti viską išmanančiu specialistu: išmaniųjų technologijų, programėlių ir programavimo, specialių įgūdžių reikalaujančių klausimų, kaip sustabdyti vieną ar kitą pavojų. Iš esmės jie net nesupranta, ar teisingai klausia ieškodami atsakymų. Tiesiog mėgina išgyventi pavojų pilnoje aplinkoje, o pavojų yra daug. Juk niekas neįspėja, kad net ir bendravimo programėlėse, kuriose tarsi vien tik draugai, gali atsirasti žmonių, kurie visiškai nėra nei bendraamžiai, nei draugai, ir gali siųsti bet kokio turinio informaciją. Tuomet ir kyla klausimas, kaip tokią informaciją užčiuopti ir ją sustabdyti“, – kalba P. Skučas.

Pasak jo, į šiuos klausimus iki šiol nėra atsakymų – kada privalo įsikišti policija ar kitos institucijos ir kaip tėvams gauti informacijos, ar programėlė, kuri yra legaliai veikianti Lietuvoje, galėtų būti pavojinga.

„Tėvai dažnai neturi pakankamai patirties technologijose, kintančiuose prietaisuose ir programose, kad iš anksto žinotų, kokius teisingus įrankius įdiegti, kaip valdyti situaciją,

kaip nustatyti prietaisų veikimą ir išvengti iš anksto galimų pavojų. Pavyzdžiui, mes su žmona kreipėmės į išmaniųjų telefonų specialistą, kad padėtų sureguliuoti dukros telefoną taip, kad jo veikimas būtų apribotas pagal visus įmanomus ir esamus saugumo elementus“, – sako P. Skučas.

Reikia ieškoti visiems bendrų sąlyčio taškų

Pasak psichologės-psichoterapeutės, Paramos vaikams centro vadovės Aušros Kurienės, kalbant apie socialinius tinklus ir jų įtaką vaikams, visų pirma, reikėtų nepamiršti savojo pavyzdžio.

Tėvai patys platina ir dalijasi savo nuotraukomis, informacija ir nepaaiškina vaikams, koku tikslu tai daro. Vaikai perima patirtį ir patys dalijasi. Nors, kaip pastebi Paramos vaikams centro vadovė, niekas nė nepasidomi – kas, su kuo ir koku tikslu pasidalino.

Pasak jos, būtent pasidomėjimas, kuo ir su kuo vaikai dalijasi, galėtų tapti svarbiu neigiamos informacijos platinimo ir pasiekiamumo priešnuodžiu.

„Visi žinome, kad šiais laikais išmanųjų įrenginių vaikai gauna anksti. Tad svarbu kurti santykį su vaikais, kad jie pasitikėtų mumis, ir domėtis, ką jie su įrenginiu veikia. Vaikai ir paaugliai mokosi iš konkretaus pavyzdžio. Tad reikia stengtis pačiam rodyti saugaus elgesio internete pavyzdžius ir padrąsinti vaikus kalbėtis, jei kažkas ne taip. Svarbu, kad vaikas žinotų, jog šalia yra suaugęs žmogus, kuris gali visada padėti, jei virtualioje erdvėje susidūrė su jį trikdančiais dalykais“, – kalba A. Kurienė.

Jai pritarė ir D. Katelė sakydamas, kad kalbėtis su vaikais turėtų ne tik tėvai, bet ir mokytojai, kiti specialistai.

„Jaunas žmogus, kuris nori būti bendruomenės dalimi, nori bendrauti su bendraamžiais, anksčiau ar vėliau socialiniuose tinkluose atsiras. Saugesnę visuomenę turėsime tik tuomet, kai sujungsime skirtingus modelius į vieną. Pavyzdžiui, Islandija skatino vaikų ir tėvų bendras sportines veiklas, didesnę tėvų įsitraukimą į mokyklų bendruomenes, neformalų švietimą“, – kalba jis.

Pasak D. Katelės, vaikų užimtumas ir tėvų įtraukimas į bendras su vaikais veiklas yra sėkmingas pavyzdys, kaip sumažinti vaikų ir paauglių laiką, kurį jie praleidžia socialiniuose tinkluose.

Įstatymai galioja ir virtualioje erdvėje

A.Kurienė palygina, kad duodami vaikams į rankas pirmąjį išmanųjį įrenginį – duodame jį tarsi degtuką, nors nepaaiškiname, ką su juo galima daryti ir ko negalima daryti.

„Duodami paspirtuką paaiškiname, kad yra taisyklės, kurias ne tik šeima nustato. Yra nustatytos važiavimo taisyklės. Taisyklės nenustoja galioti, kai kalbame apie virtualų pasaulį. Ten jos taip pat galioja: patyčios, kito žmogaus žeminimas, seksualinis smurtas yra draudžiama. Kontroliuoti yra viena, bet visai kas kita yra supažindinti su taisyklėmis. Atrodytų, kad tai formalūs dalykai, bet jie yra labai svarbūs“, – pasakoja A. Kurienė.

Advokatas ir mediatorius, advokatų kontoros „Justicion“ partneris Aleksandras Kovalevskis primena, kad visuomenė turėtų nepamiršti, jog net ir virtualioje erdvėje atliekamiems veiksams galioja Lietuvos įstatymai. Tad tėvus ir vaikus būtina šviesti, kad socialiniuose tinkluose bet kuris pasakytas žodis, įkelta nuotrauka ar vaizdo įrašas gali turėti rimtų pasekmių.

„Žmonės galvoja, kad virtualioje erdvėje gali reikšti mintis kaip nori. Tačiau yra tam tikros teisės ir pareigos. Už netinkamus komentarus, įžeidinėjimą gali grėsti teisinė atsakomybė. Kadangi kalbame apie nepilnamečius, tai atsakomybė tam tikrais atvejais tenka tėvams. Baudžiamoji atsakomybė gali būti taikoma asmeniui, jeigu jam yra 16 metų. Jeigu nėra baudžiamosios atsakomybės, gali būti taikomos kitos priemonės, pavyzdžiui, atlyginti patirtą žalą. Tai jau tėvų prievolė: tėvai, suprasdami, kad ir jiems gali kilti atsakomybė, turėtų ir prevencinius veiksmus atlikti, ir pasidaryti namų darbus, ir technines priemones naudoti, kad užkardytų tokios veiklos galimybes“, – sako A. Kovalevskis.

Pasak jo, pažeidimai yra patys įvairiausi ir nebūtinai jie yra nukreipti prieš kažkokį kitą konkretų žmogų. Gali būti neteisėtos informacijos sklaida socialiniuose tinkluose – nuotraukų ar filmuotos medžiagos platinimas. Žmonės ir patys sau gali pakenkti, atskleisdami savo asmeninius duomenis, savo kokius nors mokėjimų duomenis – galiausiai dėl to nukenčia ir pats vaikas, ir jo tėvai.

Teisininkas priduria, kad reikia turėti omenyje, jog žodžio ar vaizdo sklaida gali būti labai didelė ir jos sustabdyti vos po minutės jau gali tapti nebeįmanoma.

Plačiau - diskusijos „Paauglystė socialiniuose tinkluose. Ribos tarp tėvų kontrolės ir vaikų nepriklausomybės socialiniuose tinkluose“ vaizdo [įrašė](#).

Ekspertai įsitikinę: tėvų artimas bendravimas su paaugliais padeda
išvengti iššūkių socialiniuose tinkluose

